

Bácsalmási Önkormányzati Közszolgáltatási Közhasznú Nonprofit Kft.

Foglalkoztatáspolitikai elemzés következtetései és stratégiai feladatok

Kiadvány

Local people and local products without borders

HUSRB/23S/31/038

A bácsalmási járás foglalkoztatáspolitikai helyzetének változása

A helyzetelemzés átfogó vizsgálata alapján egyértelműen megállapítható, hogy Bácsalmás és a Bácsalmási járás foglalkoztatási helyzete nem értelmezhető pusztán rövid távú gazdasági ciklusok vagy konjunkturális ingadozások mentén. A munkaerőpiaci folyamatok mögött tartós, strukturális meghatározottság húzódik meg, amely a rendszerváltás utáni gazdasági átalakulás örökségéből, a térség periférikus földrajzi elhelyezkedéséből, a határközelségből, a korlátozott ipari bázisból, valamint a jelentősen átalakult, gépiesedett mezőgazdasági dominanciájú gazdaságszerkezetből ered. A helyi munkaerőpiac fejlődési pályája így nem spontán, hanem hosszú idő alatt kialakult, egymást erősítő szerkezeti tényezők következménye.

A jelenlegi helyzet már nem elsősorban a tömeges munkanélküliség problémáját veti fel, hanem a foglalkoztatás minőségi gondjait. A foglalkoztatáspolitikai térségi fő kérdései egyre inkább a bérek szintjéhez, a munkakörök stabilitásához, az előrelépési lehetőségekhez, a szakemberhiányhoz és a képzettségi illeszkedéshez kapcsolódnak. A térségben egyszerre van jelen a vállalkozások által jelzett munkaerőhiány és a regisztrált álláskereső aránya.

A foglalkoztatási helyzet értékelése során ezért nem elegendő a munkanélküliségi ráta vagy a foglalkoztatási arány alakulását vizsgálni. A térség munkaerőpiaca többszintű, differenciált rendszerként működik, ahol a gazdasági szerkezet, a demográfiai folyamatok, az intézményi működés és a térségi versenyképesség egymással szoros kölcsönhatásban állnak. Bácsalmás foglalkoztatási jövője nem pusztán munkahelyek számának növelésében mérhető, hanem a munkaerőpiaci struktúra minőségi megújításában, a humántőke erősítésében, valamint a gazdasági és intézményi alkalmazkodóképesség fejlesztésében.

A munkaerőpiac fennálló szerkezeti sérülékenysége

A helyzetelemzés alapján megállapítható, hogy a Bácsalmási járás munkaerőpiaci helyzetét alapvetően a gazdasági szerkezet korlátozott diverzifikáltsága határozza meg. A térség gazdasági profilját továbbra is a mezőgazdaság dominanciája és az ébredező ipar és turisztika jellemzi, azonban a mezőgazdaság foglalkoztatási potenciálja hosszabb távon nem képes stabil és széles bázisú munkaerőpiaci keresletet biztosítani.

A szerkezeti sérülékenység egyik legfontosabb jele, hogy **a munkaerőpiacon egyszerre jelenik meg a munkaerőhiány és a munkanélküliség**. A vállalkozások folyamatosan szakképzett munkaerőt keresnek legtöbbször eredménytelenül, miközben a nyilvántartott álláskeresőket jelentős része nem rendelkezik a szükséges kompetenciákkal. Hosszú távon mindez alkalmazkodási kényszert eredményez. A hagyományos ágazatok önmagukban nem képesek fenntartani a foglalkoztatás jelenlegi szintjét, ezért új gazdasági tevékenységek bevonása válik szükségessé. A gazdasági stabilitás alapja nem egyetlen domináns ágazat fejlesztése, hanem a több lábon álló, rugalmas gazdasági szerkezet kiépítése és működése lehet.

A Bácsalmási járás munkaerőpiaci sérülékenysége alapvetően szerkezeti eredetű, amely a gazdasági specializáció korlátaiból fakad. A jövőbeni **foglalkoztatáspolitikai sikerének kulcsa a gazdasági diverzifikáció, a magasabb hozzáadott értékű tevékenységek támogatása és a helyi gazdaság több lábon álló működésének kialakítása**. Csak ilyen módon teremthető hosszú távon stabil, alkalmazkodó és fenntartható foglalkoztatási környezet a térségben.

A munkanélküliség koncentrált és strukturált jelenség

A helyzetelemzés adatai alapján a Bácsalmási járás munkanélküliségi helyzete nem tekinthető homogén jelenségnek, hiszen jól körülhatárolható társadalmi és munkaerőpiaci csoportokban koncentráldódik. A munkanélküliség belső szerkezete különösen beszédes. A nyilvántartott álláskeresők között jelentős arányban találhatók alacsony iskolai végzettségű személyek.

A munkanélküliség a térségben elsősorban **kompetencia- és integrációs jellegű probléma**, nem pedig kizárólag munkahelyhiány következménye. A gazdaság bizonyos szegmenseiben munkaerőhiány jelentkezik, miközben a munkanélküliek egy része nem rendelkezik a szükséges készségekkel vagy munkavállalási kompetenciákkal. Ez a strukturális egyveleg hosszú távon akadályozza a foglalkoztatási mutatók további javulását.

Emiatt egységes foglalkoztatáspolitikai eszközök helyett differenciált programokra van szükség, amelyek külön kezelik az alacsony végzettségűeket, a tartós álláskeresőket, az idősebb munkavállalókat, valamint a pályakezdőket.

A foglalkoztatáspolitikai beavatkozások akkor lehetnek eredményesek, ha **a képzés, mentorálás, szociális támogatás és rugalmas foglalkoztatási formák egységes rendszerben működnek**, és képesek valódi átmenetet biztosítani a munkaerőpiac periferiájáról a stabil foglalkoztatás irányába.

A közfoglalkoztatás kettős szerepe

A 2013. utáni közfoglalkoztatás stabilizáló funkciót töltött be, ugyanis mérsékelte a nyilvántartott álláskeresők számát, csökkentette a tartós inaktivitás kockázatát, és átmeneti, időszakos, megélhetést biztosító jövedelmet nyújtott a munkaerőpiac periferiájára szorult csoportok számára. Ugyanakkor **a közfoglalkoztatás kettős természetű eszköz**. Rövid távon

LP2WB

szociális és foglalkoztatási stabilizáló mechanizmus, hosszabb távon azonban torzíthatja a munkaerőpiaci képet.

A közfoglalkoztatásból való kilépés gyakran strukturális akadályokba ütközik. A programban résztvevők jelentős része alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik, korlátozott mobilitással bír és hiányos munkavállalási kompetenciákkal lép be a rendszerbe. Ha a közfoglalkoztatás nem kapcsolódik képzési, fejlesztési és elhelyezkedési támogatáshoz, akkor inkább fenntartja, mintsem felszámolja a munkaerőpiaci perifériára szorultságot.

A közfoglalkoztatás Bácsalmáson stabilizáló, de önmagában nem fenntartható foglalkoztatási modell. A jövőbeni stratégia középpontjába **az átmenet hatékonyságának növelése** kell, hogy kerüljön. A közfoglalkoztatás akkor válhat valódi fejlesztési eszközzé, ha **a képzés, mentorálás, munkáltatói partnerség és utánkövetés egységes rendszerben működik**, és mérhetően növeli a résztvevők versenyszférába történő, tartós integrációját.

Minőségi foglalkoztatási kihívások

A Bácsalmási járás jelenlegi munkaerőpiaci helyzete már nem elsősorban a tömeges munkanélküliség problémáját veti fel, hanem a foglalkoztatás minőségi dimenzióit helyezi előtérbe.

A legfontosabb minőségi problémák közé tartozik

- a) az **alacsony bérezési szint**, amely nem versenyképes a nagyobb városi centrumokhoz vagy külföldi munkalehetőségekhez képest,

LP2WB

- b) a **korlátozott előrelépési és karrierlehetőségek**, amelyek nem biztosítanak hosszú távú perspektívát a fiatal, képzett munkaerő számára,
- c) valamint a **képzettségi összeillesztetlenség**, vagyis a munkaerő-kínálat és a munkaerő-kereslet közötti strukturális eltérés.

Az alacsony bérezés és a korlátozott szakmai perspektíva erősíti az elvándorlási hajlandóságot, különösen a 18–35 éves korosztály körében. A humántőke-veszteség nem csupán demográfiai kérdés, hanem gazdasági teljesítménycsökkentő tényező is. A megoldás nem kizárólag foglalkoztatáspolitikai eszközökben rejlik, hanem a gazdaságfejlesztés, a beruházáspolitikai, az oktatás és a városfejlesztés összehangolt rendszerében.

A térség jövője azon múlik, hogy képes-e magasabb hozzáadott értékű, versenyképes gazdasági szerkezetet kialakítani, amely stabil jövedelmet, szakmai perspektívát és élhető környezetet biztosít a munkaképes korú lakosság számára. A humántőke-megtartás így nem csupán demográfiai cél, hanem a fenntartható gazdasági fejlődés alapfeltétele.

Intézményi működés és reformkényszer

A helyzetelemzés rámutat arra, hogy a járási foglalkoztatási intézményrendszer működését jelenleg erősen központosított irányítási struktúra jellemzi, amely korlátozza a helyi sajátosságokra reagáló, rugalmas beavatkozások lehetőségét.

A jelenlegi intézményi működés egyik legnagyobb kihívása a töredezettség, a részekre szakadás megszüntetése. A foglalkoztatási, szociális, képzési és gazdaságfejlesztési szereplők gyakran párhuzamosan, korlátozott

LP2WB

koordináció mellett dolgoznak, miközben a célcsoportok problémái komplexek és több szakterületet érintenek. Ennek következtében az ügyfelek támogatása sokszor szétagolt, rövid távú és nem életút-alapú megközelítésben történik.

A munkaerőpiaci integráció sikeressége azonban egyre inkább azon múlik, hogy az intézményrendszer képes-e szolgáltató szemléletben működni, és az egyéni szükségletekhez igazított támogatási folyamatokat kialakítani.

A reformkényszer nem pusztán szervezeti átalakítást, hanem elsősorban szemléletváltást jelent: az adminisztratív, programközpontú működésről egy rugalmas, partnerségi és ügyfélközpontú szolgáltatói modell felé történő elmozdulást. **A bácsalmási járás foglalkoztatáspolitikai sikeressége hosszú távon attól függ, hogy az intézményrendszer képes-e integrált, tanuló és adaptív rendszerként működni, amely nemcsak kezeli a munkaerőpiaci problémákat, hanem aktívan formálja is a helyi gazdasági és társadalmi fejlődés feltételeit.**

Periférikus helyzet és versenyképességi korlátok

Bácsalmás periférikus elhelyezkedése és gyenge közlekedési kapcsolatai csökkentik befektetők vonz erejét. A megyei gazdasági centrum (Kecskemét) elszívó hatása tovább erősíti a térségi egyenlőtlenségeket. A foglalkoztatáspolitikai nem választható el a mobilitási és infrastruktúra-fejlesztési kérdésektől.

A helyzetelemzés alapján Bácsalmás foglalkoztatási helyzete strukturálisan sérülékeny, de nem reménytelen. A mennyiségi javulás mögött továbbra is minőségi, szerkezeti kihívások húzódnak meg. A jövőbeni stratégia akkor lehet eredményes, ha **gazdasági diverzifikációra épít, a humántőke**

fejlesztését központi elemként kezeli, a közfoglalkoztatásból a versenyszférába vezető átmenetet erősíti, intézményi reformot valósít meg és térségi együttműködésben gondolkodik.

Bácsalmás foglalkoztatáspolitikai jövője nem kizárólag munkaerőpiaci beavatkozások kérdése, hanem komplex gazdaság- és társadalomfejlesztési feladat, amelyben a humánerőforrás-fejlesztés, az infrastruktúra, a vállalkozásfejlesztés és a demográfiai stabilizáció egymást erősítő rendszerként kell, hogy működjön.

Bácsalmás lakosságának foglalkoztatás szerinti csoportosítása egy alapvető eszköz arra vonatkozóan, hogy megértsük egy társadalmi mikroközösség gazdasági működését, szociális feszültségeit és jövőbeli kilátásait. Az egyének munkaerőpiaci státusza nem csupán jövedelmi helyzetüket határozza meg, hanem erősen befolyásolja az egyén társadalmi megbecsülését, életmódját, identitását és biztonságérzetét is. Éppen ezért a foglalkoztatás szempontjából kialakított csoportok nem merev kategóriák, hanem egymással átfedésben álló, időben is változó élethelyzetek.

A legszélesebb és leginkább látható csoportot az **aktív foglalkoztatottak** alkotják. A foglalkoztatottság a településen nem feltétlenül jelent kiszámíthatóságot vagy társadalmi biztonságot, még ha a közgondolkodás gyakran így is kezeli. Ugyanakkor elmondható, hogy a megbízható, megfelelő szakmai tudással, munkatapasztalattal rendelkező munkavállalók száma nem jelentős, a szervezeti vezetők igyekeznek ezen szakembereket megtartani. A szakmaiságot annyira nem igénylő munkakörökben foglalkoztatottak fluktuációja ugyanakkor magas, a szervezeti vezetők a megbízható, precíz munkavállalókat keresik.

LP2WB

A településen az utóbbi évtized pozitív változásai ellenére megtalálhatóak a **munkanélküliek**, akik közül kiemelkednek azok, akik szeretnének dolgozni, de valamilyen okból nem találnak állást. A munkanélküliség gyakran átmeneti állapot, ugyanakkor tartóssá válva súlyos pszichés, anyagi és társadalmi következményekkel járhat, és fokozatosan csökkentheti az egyén munkaerőpiaci esélyeit. Helyzetüket a rugalmasság és a kiszolgáltatottság kettőssége jellemzi: jövedelmet szereznek, de társadalombiztosítási védelem és jogi biztonság nélkül.

Bácsalmás felzárkózásának és fejlődésének alapvető eleme a foglalkoztatottság növelése, a munkahely lehetőségek számának gyarapítása, a lakosság foglalkoztatási helyzetének lépésről-lépésre történő javítása.

Az elsődleges munkaerőpiacon foglalkoztatottak számának növelése ugyanakkor összetett, hosszú távú szemléletet igénylő feladat, amely egyszerre érinti a munkaerő kínálati oldalát, a helyi gazdaság szerkezetét, valamint a társadalmi és infrastrukturális feltételeket. A sikeres beavatkozások csak akkor lehetnek eredményesek, ha ezek a területek egymással összehangoltan fejlődnek. Azon települések – mint Bácsalmás – ahol ezen feltételek nem kiépítettek, csak alapjaiban vannak meg kiemelten nehéz feladat az előrelépés. A következőkben pár alapötlet kerül kifejtésre a téma kapcsán:

Az egyik kulcsterület az ingázók szerepének kezelése. Az elsődleges munkaerőpiaci foglalkoztatás növelésének egyik módja az, ha a település vonzóbbá válik a munkaadók számára, így az településről ingázók egy része helyben találhat munkát, továbbá megnövekszik a

LP2WB

településre ingázók száma. Ehhez szükséges a közlekedési infrastruktúra fejlesztése, az ipari és szolgáltatási területek folyamatos bővítése, valamint olyan ösztönzők alkalmazása, amelyek a vállalkozásokat helyi munkahelyek teremtésére sarkallják (pl. olcsó iparterületi parcellák, kedvező letelepedési feltételek).

Kiemelt figyelmet kell fordítani a **közfoglalkoztatottak és a szociális gazdaság munkavállalóinak felemelésére**, mivel ők jelentős tartalékot jelentenek az elsődleges munkaerőpiac számára. Annak érdekében, hogy a közfoglalkoztatás betöltse valódi szerepét és átmenetet képezzen a nyílt munkaerőpiac felé, ahhoz elengedhetetlen a közfoglalkoztatottak készségeinek felmérése, célzott képzése és mentorálása, valamint a munkáltatókkal való együttműködés erősítése. Másik fontos szempont, hogy a megszerzett munkatapasztalatot tudatosan kell összekapcsolni a piacképes foglalkozások irányába történő továbblépéssel.

Az egyik legmeghatározóbb tényező az elsődleges munkaerőpiaci foglalkoztatás bővítésében a **humán erőforrás fejlesztés**. Ide tartozik a munkaadók igényihez illeszkedő oktatások és képzések színvonalának javítása, a felnőttképzés és az átképzés lehetőségeinek bővítése, illetve az alapkompenciák – mint az írás-olvasás, digitális készségek, kommunikáció és munkafegyelem – fejlesztése. A jó munkavállaló a szakmai tudás mellett erős attitűddel, jó önbizalommal és mobilitással kell rendelkezzen, amelyet tudatosan kell szintre emelni és szinten tartani.

Nagyon fontos, hogy a foglalkoztatás növelése nem képzelhető el a **helyi gazdaság tudatos átalakítása és fejlesztése** nélkül. A település gazdasági szerkezetét a helyi adottságokra építve kell alakítani, legyen szó mezőgazdaság megújításáról, feldolgozóipar megerősítéséről,

LP2WB

szolgáltatások bővítéséről vagy turizmus térhódításáról. Fontos a kis- és középvállalkozások támogatása, mivel – nagyvállaltok hiányában – ezek képesek a legtöbb helyi munkahelyet létrehozni. Kiemelt szerep jut a gazdaság diverzifikálása, hogy Bácsalmás ne legyen kiszolgáltatva kizárólag a mezőgazdaságnak. Ugyanakkor a XXI. század kihívásaira, az étkezési szokások változásaira reagálva a mezőgazdasági termelés struktúrája változtatható oly módon, hogy olyan újszerű termények teremjenek meg, amelyekre igénye van a feldolgozóiparnak. Az innováció és a digitalizáció mind hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a helyi gazdaság képes legyen felszívni a munkaképes lakosságot.

JOGI NYILATKOZAT

Ez a dokumentum az Európai Unió pénzügyi támogatásával valósult meg az Interreg VI-A IPA Magyarország-Szerbia együttműködési program által. A dokumentum tartalmáért teljes mértékben (a) <Bácsalmási Önkormányzati Közszolgáltatási Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság> vállalja a felelősséget, és az semmilyen körülmények között nem tekinthető az Európai Unió és / vagy a programot Irányító Hatóságnak állásfoglalását tükröző tartalomnak.

LP2WB

Tisztelt Olvasó!

Barta Tiborné Gáll Ágnes vagyok, a Bácsalmási Önkormányzati Közszolgáltatási Közhasznú Nonprofit Kft. ügyvezetője, a bácsalmási közfoglalkoztatási program vezetője, aki közel 20 éve dolgozik Bácsalmásért. Az eddigi munkatapasztalataim alapján azt látom, hogy a hátrányos helyzetű térségben található, periférikus elhelyezkedésű településen a társadalmi-gazdasági kapcsolatok minden erőfeszítés ellenére stagnálnak, negatív irányban haladnak. Legsúlyosabb probléma a település lakosságának csökkenése és elöregedése.

Az LP2WB projekt keretében foglalkoztatáspolitikai kutatás keretében elkészült egy átfogó helyzetelemzés, amelyből számos, hasznos következtetést sikerült levonnunk. Összegyűjtésre kerültek a település, a térség foglalkoztatáspolitikai adatai, meghatározásra kerültek az ebből levonható következtetések, majd ezekre építve stratégia került megfogalmazásra.

Egy hátrányos helyzetben lévő járásban, az ország központjaitól távol, a határmentén nagyon nagy kihívás a népesség megtartáshoz nélkülözhetetlen, fejlettebb országrészekkel versenyképes munkafeltételek biztosítása. Azt tapasztaltuk az elemzésből, hogy a foglalkoztatáspolitikai folyamatok módosítása komplex programot igényel.

A stratégiában meghatározásra került, hogy a probléma összetett, szinergikus hatást fejt ki a közigazgatásra, a gazdasági életre, a szolgáltatásokra. A stratégiában bemutatásra kerültek a településen megtalálható foglalkoztatási rétegek, a fejlődési lehetőségeik.

Barta Tiborné Gáll Ágnes

A kiadvány

az Interreg VI-A IPA Magyarország-Szerbia Program által támogatott
Local people and local products without borders (LP2WB) pályázati projekt
keretében valósult meg!

A kiadványt kiadta:

Bácsalmási Önkormányzati Közszolgáltatási Közhasznú Nonprofit Kft.